

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทการบริหารงานวิชาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูประถมศึกษานในอำเภอคลองหอยโข่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ
2. แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
4. บทบาทผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. แนวคิดทฤษฎีการรับรู้
6. บริบทอำเภอคลองหอยโข่ง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญของการบริหารการศึกษาทุกระดับ ผู้บริหารการศึกษาจะต้องรับผิดชอบและต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน สื่อ/อุปกรณ์การสอน การจัดการเรียน แบบเรียน การวัดผลการศึกษา การสอนต่าง ๆ ที่ทันสมัยอยู่เสมอ งานวิชาการจะชี้ให้เห็นถึง คุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของหน่วยงานนั้นๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเอาใจใส่งานวิชาการเป็นพิเศษเพราะการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนในโรงเรียน

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2547: 99) ได้ให้ความหมายของการบริการงานวิชาการว่า การบริหารกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ซุมสัคคี อินทร์รักษ์ (2546: 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นงานที่รวมภารกิจหลักของหน่วยการศึกษาหรือสถานที่บ่งบอกถึงปรัชญา จุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้รับบริการซึ่งได้แก่นักเรียนหรือบุคคลในชุมชนได้รับการพัฒนาตนเองด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยเฉพาะ

รุจิรี ภู่อาระและจันทธานี สงวนนาม (2545: 57) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

กมล ภู่อาระเสริฐ (2544: 6) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543: 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

จากความหมายของงานวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความหมายการบริหารงานวิชาการหมายถึง การบริหารทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน กิจกรรมทุกชนิดของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุง พัฒนา และส่งเสริมการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ความสำคัญของงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาที่มีความสำคัญยิ่ง โรงเรียนจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับงานวิชาการเป็นสำคัญ ส่วนงานอื่นเป็นเพียงงานเสริมและอำนวยความสะดวกให้การบริหารงานวิชาการมีคุณภาพ ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2547: 100) ได้ให้ความสำคัญ ของการบริหารงานวิชาการ ไว้ว่างานการบริหารงานวิชาการควรให้ความสำคัญสูงสุดทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานวิชาการมีความสำคัญและจัดว่าเป็นงานหลักในการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

ซุมสัคคี อินทร์รักษ์ (2546: 4) ได้ให้ความสำคัญ ของการบริหารงานวิชาการ ไว้ว่างานวิชาการเป็นงานหลักและมีความสำคัญยิ่งที่กำหนดบทบาทและภารกิจของหน่วยงานหรือสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีทิศทางไม่ก่อให้เกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่และผู้บริหารสถานศึกษาต้องรู้ว่างานใดเป็นงานหลักหรืองานสนับสนุน

รุจิร ภู่อาระและจันทธานี สงวนนาม (2545: 57) ได้ให้ความสำคัญ ของการบริหารงาน วิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่ง ของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้าน อื่นๆ นั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่ก็เป็นเพียงส่วนเสริม สนับสนุนให้งานวิชาการดำเนิน ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จันทธานี สงวนนาม (2545: 143) ได้ให้ความสำคัญ ของการบริหารงานวิชาการ ไว้ว่า งานการบริหารของสถานศึกษาทุกสถานศึกษาไว้ว่า สถานศึกษามีภารกิจที่จะต้องบริหารจัดการให้ เกิดคุณภาพในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการ การบริหารงาน บุคคล การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญของการบริหารสถานศึกษาและถือว่าเป็นหัวใจของ การจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องหาความสนใจและให้ความสำคัญอย่างมากเพราะ มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการเป็นหลัก

พนัส หันนาคินทร์ (2542: 235) กล่าวว่า งานหลักในการบริหารโรงเรียนน่าจะเป็นงาน ที่เกี่ยวข้องกับกรเรียนการสอน คือ งานวิชาการ ส่วนงานอื่นๆ เป็นงานสนับสนุนในงานวิชาการ ดำเนินไปด้วยดีเท่านั้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 33) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ ดังนี้

1. งานวิชาการเป็นงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เจตคติและค่านิยมให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุขในการดำรงชีวิต ตลอดจนเป็นผู้มีคุณค่าในสังคม
2. งานวิชาการเป็นตัวกำหนดปริมาณงานของโรงเรียน เมื่อโรงเรียนมีงานวิชาการ มากงานด้านอื่น ๆ ย่อมมากตามไปด้วย
3. งานวิชาการเป็นเครื่องกำหนดการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียนไม่ว่าจะเป็นใน รูปของงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์จะจัดให้ตามสัดส่วนของปริมาณงานของวิชาการ โรงเรียนจะ ได้รับงบประมาณมากขึ้นขึ้นอยู่กับปริมาณงานของโรงเรียนโดยเฉพาะงานวิชาการ
4. งานวิชาการเป็นเครื่องตัดสินคุณภาพของโรงเรียน การพิจารณาคุณภาพของ โรงเรียนต้องอาศัยงานทางด้านวิชาการ โดยพิจารณาวิธีการและผลผลิตของระบบงานวิชาการ อัน ได้แก่ วิธีการสอนของครู การบริหารวิชาการ ผลสำเร็จของนักเรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น
5. งานวิชาการเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการและ กระตุ้น ส่งเสริมให้ครูร่วมมือกันในการปรับปรุงงานวิชาการของโรงเรียนอยู่เสมอ ดังนั้นผู้บริหาร

สถานศึกษาต้องรู้จักวางแผน การติดต่อสื่อสารการประสานงาน การควบคุมบังคับบัญชา การวินิจฉัยสั่งการ การมอบหมายงานให้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้การปฏิบัติงานวิชาการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

สมชาย คำปลิว (2549: 9) สรุปความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน เป็นตัวกำหนดปริมาณงานของสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียน คุณภาพของโรงเรียนและเครื่องชี้วัดความสำเร็จ ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กร

จากความสำคัญของงานวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา ซึ่งเป็นตัวกำหนดปริมาณงาน การจัดสรรทรัพยากรและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา

3. หลักการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการมีหลักในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อใช้ในการบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนักวิชาการเสนอไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 100-101) ได้สรุปหลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพควรเป็นดังนี้

1. การจัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
2. การบริหารงานวิชาการมุ่งร่วมมือกันทำงาน
3. การมีเอกภาพในจุดมุ่งหมายจะทำให้การดำเนินการสอดคล้องสัมพันธ์และเป็นไป

ในทิศทางเดียวกัน

4. ควรกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติ
5. ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ
6. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการพัฒนางานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงานวิชาการ
7. การมีวินัยของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการจะสามารถทำงานให้งานดำเนินไป

ไปได้ด้วยดี

8. ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่นมากกว่าการสอนคนอื่น
9. บุคลากรทุกคนต้องการขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน
10. ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิชาการ
11. ให้ครูตั้งวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ
12. การประสานงาน ความสามัคคีความมีมนุษยสัมพันธ์และความร่วมมือย่อมนำมา

ซึ่งความสำเร็จของหน่วยงาน

13. การติดตามและประเมินผลเป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนางานวิชาการ

14. การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ศิลป์ ทักษะ และเทคนิคในการบริหารงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 6) กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการว่ามีหลักการบริหารดังนี้

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การได้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน นั่นคือ นักเรียนนักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร โดยไม่คิดลาออก กลางคัน เรียนเกินเวลา และช้ากว่ากำหนด

2. หลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้นั้น คือนักเรียนนักศึกษามีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ความสามารถ ทักษะคุณภาพ และการจัดการได้

ฟาโยล (อ้างอิงจากชุมศักดิ์ อินทร์รัช .2547:25) กล่าวถึง หลักการบริหารงานวิชาการไว้ว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงานและการควบคุม

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับหลักการของการบริหารงานวิชาการสรุปได้ว่า หลักการบริหารงานวิชาการนั้นผู้บริหารต้องคำนึงถึงผลผลิตคือคุณภาพของผู้เรียน โดยมีการวางแผนงานการจัดกิจกรรมตามภารกิจของงานวิชาการได้แก่ การส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำหลักสูตร การควบคุมดูแลการจัดการเรียนรู้ของครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนด มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม การประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปตามเป้าหมาย

4. ขอบข่ายงานวิชาการ

งานวิชาการมีภารกิจตามขอบข่ายที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการซึ่งมีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับขอบข่ายงานวิชาการไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ ดังนี้ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545: 35)

1. ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล
5. ด้านงานห้องสมุด

6. ด้านงานนิเทศภายใน

7. ด้านงานอบรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ ถือว่างานวิชาการ เป็นงานหลักของโรงเรียน มีขอบข่ายดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 33 – 34)

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย พลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนการศึกษา ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์และให้พัฒนาหลักสูตรโดยมีแนวในการปฏิบัติ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมชุมชนและท้องถิ่น

1.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยการบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระเดียวกันหรือระหว่างกลุ่มสาระตามความเหมาะสม

1.4 นำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน

1.5 นิเทศการใช้หลักสูตร

1.6 ติดตามและประเมินหลักสูตร

1.7 ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

จากแนวปฏิบัติผู้บริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูมีความรู้ในการจัดทำหลักสูตร ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร จัดหาคู่มือ แนวการทำหลักสูตรสถานศึกษาบริการแก่ครูร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนากระบวนการเรียนการเรีนรู้ การพัฒนาการเรียนรู้เป็นหน้าที่หลักและสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษา ซึ่งมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การส่งเสริมให้อ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่างๆให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้ให้จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูโดยเน้นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรียนการสอนที่เหมาะสม

2.4 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามความเหมาะสมแนวปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารจะต้องวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครู ควบคุม กำกับให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามความเหมาะสมของครู มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนทำโครงการและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมทางวิชาการ ที่ทำให้ทราบว่าการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด มีปัญหา อุปสรรค มีข้อบกพร่องและมีข้อจำกัดในเรื่องใดอย่างไร อันเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น มีแนวทางปฏิบัติดังนี้

3.1 กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา

3.2 ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนโดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 ส่งเสริมให้ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน

3.4 จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่นตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

3.5 พัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

จากแนวทางปฏิบัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้บริหารจะต้องดำเนินการวางแผนและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลร่วมกับครูและฝ่ายวิชาการ ให้คำปรึกษาแนะนำครูเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลให้เป็นไปตามแนวทางของหลักสูตร วัดผลตามสภาพจริง จัดอบรม

เพื่อให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลและควบคุม ติดตามการ ประเมินผลและนำผลการประเมินมาพัฒนาการเรียนการสอน

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีความรู้เรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2546 :35) ได้กำหนดแนวทางในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

4.1 ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย การบริหารการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ ในภาพรวมของสถานศึกษา

4.2 ส่งเสริมให้ครูศึกษาวิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สาระการเรียนรู้

4.3 ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยตลอดจนการเผยแพร่ผลงาน ดีในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการวิจัย

จากแนวทางการปฏิบัติในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในการวิจัย เช่น การอบรม สนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ เอกสาร คู่มือในการวิจัย และสนับสนุนให้นำเสนอผลงาน การวิจัยต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในการจัดการเรียนรู้สิ่งสำคัญ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีคือ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2546 :36) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังนี้

5.1 ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

5.2 ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

5.3 จัดหาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการสอนและพัฒนางานวิชาการ

5.4 ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

5.5 ประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

จากแนวปฏิบัติที่กล่าวถึงผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสำรวจความต้องการของครู ในการใช้วัสดุ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการเรียนรู้ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมให้ ครูมีความรู้ในการผลิตและใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีตลอดจนควบคุม กำกับให้ครูใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีความสำคัญ แหล่งเรียนรู้ไว้ในมาตรา 25 ที่ว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอด

ชีวิตทุกรูปแบบ...” ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546 :36) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

6.1 สำรวจ แหและหน่วยงานอื่นๆ แหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นในเขตพื้นที่และเขตพื้นที่ใกล้เคียง

6.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ ครู สถานศึกษาอื่นและหน่วยงานอื่น ๆ

6.3 จัดตั้ง พัฒนาแหล่งเรียนรู้รวมทั้งองค์ความรู้และประสานความร่วมมือจากสถานศึกษา องค์กร บุคคล หน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียงกัน

6.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากแนวทางการปฏิบัติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น จัดหาหนังสือบริการในห้องสมุด ห้องเรียน จัดมุมแหล่งเรียนรู้ จัดสิ่งแวดลอมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สำรวจและส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ ร่วมมือกับชุมชนจัดหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยพัฒนางานวิชาการให้ขึ้นไปตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2546 :36) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

7.1 จัดระบบงานนิเทศวิชาการ การเรียนการสอนในสถานศึกษา

7.2 ดำเนินการนิเทศงานวิชาการการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสม

7.3 ประเมินผลการจัดระบบการนิเทศ

7.4 ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอน

7.5 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษภายในสถานศึกษาและสถานศึกษาอื่น

จากแนวทางในการปฏิบัติในการนิเทศการศึกษาดังกล่าว ผู้บริหารจึงต้องส่งเสริมการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรเพื่อช่วยเหลือครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและนำผลการนิเทศมาปรับปรุงการพัฒนางานวิชาการต่อไป

8. การแนะแนวการศึกษาการแนะแนวการศึกษาเป็นส่วนเสริมการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเนื่องจากการแนะแนวจะช่วยเหลือผู้เรียนได้ทุกด้าน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546 :36) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

8.1 จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพโดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน

8.2 ดำเนินการแนะแนวโดยความร่วมมือของครูทุกคน

8.3 ติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา

8.4 ประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านแนะแนวการศึกษา กับสถานศึกษาหรือเครือข่ายแนะแนวในเขตพื้นที่การศึกษา

9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในมาตราที่ 48 ว่าให้โรงเรียนจัดทำระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานศึกษาทุกระดับกระทรวงศึกษาธิการ (2546: 37) ได้กำหนดแนวทางพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ดังนี้

9.1 จัดระบบโครงสร้างองค์กรให้รองรับการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

9.2 กำหนดเกณฑ์การประเมินเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษาและวิธีการประเมินของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

9.3 วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

9.4 ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ ประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

9.5 ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุง พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน

9.6 ประสานความร่วมมือกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่นเพื่อประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

9.7 ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพเพื่อเป็นฐานในการประเมินสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จากแนวทางดังกล่าว ผู้บริหารจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพการศึกษาโดยการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่สอดคล้องกับการประเมินคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักรับรองมาตรฐานการศึกษา

10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน เป็นภาระงานหนึ่งในการบริหารจัดการที่ช่วยให้เกิดความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2546 :38) ได้กำหนดแนวทางพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ดังนี้

10.1 สำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน

10.2 จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด เทคนิค ทักษะทางวิชาการเพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

10.3 ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา

10.4 ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว และท้องถิ่น

จากแนวทางดังกล่าว ผู้บริหารจะต้องสำรวจความต้องการสนับสนุนงานวิชาการแก่ประชาชน วางแผนการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนจัดบุคลากรให้มีหน้าที่ประสานกับชุมชนและท้องถิ่น

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น กระทรวงศึกษาธิการ (2546:38) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ดังนี้

11.1 ประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในเขตพื้นที่และนอกเขตพื้นที่

11.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ

จากแนวปฏิบัติดังกล่าว ผู้บริหารจะต้องวางแผนร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรทั้งภายในและต่างประเทศ

12. การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 38) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ดังนี้

12.1 สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษาและความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

12.2 ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

12.3 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคลากร ครอบครัวยุติธรรมภายในองค์กรให้มีความเหมาะสมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

จากแนวปฏิบัติดังกล่าว ผู้บริหารจะต้องส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยุติธรรมภายในให้มีความเหมาะสม แต่งตั้งบุคลากรที่มีความรู้ให้มีหน้าที่ประสานให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรและสถาบันการศึกษาอื่น

จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ (2554: 1) กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารวิชาการไว้ว่า งานวิชาการมีขอบข่ายครอบคลุมเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนตั้งแต่ การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ การจัดดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริการการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผล รวมทั้งติดตามผลและสื่อการสอนรวมไปถึงการพัฒนาผู้สอนตลอดจนการดำเนินการกิจการของโรงเรียนจะต้องเป็นไปตามหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ(2554: คำนำ) ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ขึ้นเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพโดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย ในการพัฒนาดังกล่าวให้บรรลุตามเจตนารมณ์ จำเป็นต้องมีกลไกในการขับเคลื่อน ด้วยเหตุนี้ จึงได้กำหนดให้มีการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลเป็น 3 ห่วงโซ่คุณภาพ

จากแนวคิดของนักการศึกษาผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการนั้นประกอบด้วยงานที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพ การนิเทศการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา การประสานความร่วมมือจากชุมชนและหน่วยงานอื่น

แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550 ข: 4-5)

ประมวล วะสี (2541 : 16) ได้อธิบายถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจชุมชนว่าถ้าสังคมไทยทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานกันอย่างทั่วถึงเราสามารถขจัดความยากจนของคนทั้งประเทศ พร้อมกับสร้างฐานทางสังคมและธรรมชาติแวดล้อมให้ฟื้นฟูบูรณะเพิ่มพูนขึ้นเต็มประเทศ ความขัดแย้งที่พื้นฐาน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับบนมั่นคง และยั่งยืนเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชน หรือเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริตั้งเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มีความหมายคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน

เศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือ ชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนก็อย่างเดียวกัน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่า เศรษฐกิจสมดุลก็ได้เมื่อสมดุลเป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ข้อสำคัญ เมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วนแต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 : 4-5) ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของ

วัตถุนิยมมีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใดหลักการพึ่งตนเองโดยอาจแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำคนให้เป็นที่พึ่งตนเองมีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง เป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ใช้ และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้ที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง
5. ด้านเศรษฐกิจแต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีกรมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่พอใช้การปฏิบัติตนตามแนวพระราชดำริ ซึ่งมีดังนี้

5.1 ยึดความประหยัด คัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541 : 5)“...ความเป็นอยู่ที่ดีไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

5.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541 : 5)“...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

5.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541 : 5)

“...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำไม่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

5.4 ไม่หยุดนิ่งที่หาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องชวนขยายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541 : 5)“...การที่ให้คนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อจะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุขพอมิพอกิน เป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

5.5 ปฏิบัติตนเองในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดไป ทั้งนี้ ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายในหลายครั้งนี่ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อย ที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า (สุเมธ ดันติเวชกุล, 2541 : 5)

“...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นในกิจกรรมสมบูรณ์ขึ้น...”

สุเมธ ดันติเวชกุล (2541 : 21) ให้ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ สามารถให้ตัวเองอยู่ได้อย่างพออยู่พอกินได้ มุ่งที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้มีอาชีพและฐานะที่พอเพียงตนเองได้ก็ย่อมจะสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับอย่างมั่นคงถาวรตลอดไป

ธรรมนูญ แก้วคำ (2543: 17) ได้สรุปความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กิจกรรมการประกอบสัมมาอาชีพของชุมชนเพื่อให้สามารถดำรงความเป็นอยู่ด้วยความพออยู่พอกินของคนในชุมชน ซึ่งดำเนินโครงการโดยความร่วมมือของส่วนต่าง ๆ ในชุมชนเอง โดยกิจกรรมกลยุทธ์หรือมาตรการปฏิบัติขึ้นอยู่กับความเหมาะสมหรือทรัพยากรของแต่ละชุมชน เช่น การจัดลานค้าชุมชนและตลาดนัดชุมชนก็เป็นมาตรการหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียงในการที่จะส่งเสริมการมีรายได้ การมีพออยู่พอกินของคนในชุมชน

สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม (2544 : บทนำ) กล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

พัฒนาภรณ์ นัตริวิโรจน์ (2545: 11) ได้สรุปความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคตครูจึงควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในโรงเรียน

จากความหมายที่นักวิชาการวิเคราะห์ ดีความ และได้ให้ความหมายสามารถสรุปได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สามารถอุ้มชูตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความพออยู่พอกิน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ยึดอยู่บนหลักความยั่งยืน สามารถพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน นำหลักคุณธรรมมาเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต

2. ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การที่มีพระราชกระแสรับสั่งแนะแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงก็เพื่อย้ำให้คนไทยทุกหมู่เหล่าได้ตระหนักถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิตให้รอดและสามารถมีความเป็นอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังที่อภิชาติ พันธ์เสน (2542 อ้างถึงใน พัฒนาการ ณัฏริโรจน์, 2545:8) ได้อัญเชิญพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงตามลำดับต่อไป

กรมการปกครอง (2541 : 3) กล่าวว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชประสงค์ให้ประชาชนคนไทยมีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับสภาพสังคม มีความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน ตามอัตภาพของตนเอง ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาท ที่เกี่ยวเนื่องในวโรกาสหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 คณะรัฐมนตรีและคณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เพื่อแนวทางในการดำเนินชีวิตในภาวะประเทศกำลังประสบปัญหาสภาวะวิกฤต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสต่อคณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ มีใจความเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ดังนี้ (กรมการปกครอง. 2541 : 3)

“...มาใหม่ ๆ นี้ โครงการต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น โรงงานก็เกิดขึ้นมาก จนกระทั่งคนเขานึกว่าประเทศไทยเป็นเสือตัวเล็ก ๆ และเป็นเสือโตขึ้น เราไปเห่อว่า จะเป็นเสือ ความเป็นจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอนั่นเอง...”

หน่วยงานต่าง ๆ ได้รับเอากระแสพระราชดำรัสของพระองค์ไปเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ แต่ยังมี

ความสับสนและเข้าใจผิด พระองค์จึงได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเพิ่มเติมอีกครั้ง ในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 และวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 พระราชดำรัสวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ความว่า (กรมการปกครอง, 2541 : 3)

“...เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน โดยแบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง...”

วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ทรงได้มีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า (กรมการปกครอง, 2541: 3)

“...พอมีพอกินก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี...” “Self sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอกินที่จะใช้ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง ...เป็นไปตามที่เรียกว่ายืนบนขาตัวเอง ...แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่า พอ ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีโลกน้อย เมื่อมีโลกน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ...พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่นต้องให้พอประมาณ พุดจากที่พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง...” วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 พระราชทานพระราชดำรัสเพิ่มเติมว่า (กรมการปกครอง, 2541 : 3)

“...เศรษฐกิจพอเพียงแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency economy เป็นเรื่องที่ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ เพราะเป็นทฤษฎีใหม่เป็นพระราชดำริของพระองค์ท่าน...” จากพระราชดำรัสรูปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสเพื่อให้ประชาชนอยู่อย่างพอมีพอกิน ตามอัธยาของตนเอง พึ่งตนเอง มีสติในการดำเนินชีวิต ยึดเส้นทางสายกลาง รู้จักพอประมาณในการบริโภค ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักผลิตเองใช้เอง อดทนและเข้มแข็งพอสมควร

3. หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกระดับชนชั้น แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการปฏิบัติทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 ท่วง และ 2 เงื่อนไข อันเป็นหลักยึดสำคัญ เป็นแนวของผู้ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550 ข : 13-14)

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

ส่วน 2 เงื่อนไข คือ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ประกอบไปด้วย

เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

4. หลักแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประเวศ วะสี (2541 : 20-22) กล่าวถึงลักษณะ 5 ประการของเศรษฐกิจพื้นฐาน ดังนี้

1. เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อยแต่ทั้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน

2. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน

3. มีความเป็นบรรณาการ คือ ไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดด ๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป

4. อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง

5. การจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐานทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นทางรอดของสังคมไทยเป็นแนวคิดปัจจุบันในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการทำอะไรด้วยการพึ่งตนเองเป็นสำคัญต้องเติบโตอย่างมีทุกอย่างพอเพียงแบ่งปันพอเพียง มีตลาดพอเพียง มีวัตถุดิบพอเพียง มีความรู้พอเพียง มีการผลิตพอเพียงที่สำคัญ คือ มีความดีพอเพียง และมีกฎหมายพอเพียง ไม่ใช่ทำ

อะไรแบบไปพึ่งคนอื่นเขาหมด เช่น การพยายามผลิตสินค้า ก็ต้องใช้วัตถุดิบของเราเองที่มีอยู่ ไม่ใช่ไปกู้หนี้ยืมสินเขามาลงทุน แต่ถ้าหากจำเป็นต้องมีการกู้ยืมแล้วจะต้องนำไปใช้ในการประกอบอาชีพไม่ใช่拿去ใช้จ่ายในทางอื่น เป็นต้น การทำเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เราแข็งแรงตรงไหนก็ต้องเริ่มคิดจากตรงนั้นและเริ่มหาทุกสิ่งทุกอย่างที่มีพอเพียง โดยเฉพาะในชนบท ซึ่งมีพื้นฐานทางด้านการเกษตร การพึ่งตนเองได้แบบพออยู่พอกินของครอบครัวในชนบทคือปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก มีเหลือก็ขาย พอขายก็มีเงินออม ดังนั้นการมีตลาดพอเพียงเป็นเรื่องสำคัญที่สุดจะต้องมีองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่เข้าไปร่วมกับองค์กรชุมชนทำการค้าขายร่วมกัน เพื่อให้องค์กรชุมชนเติบโต ซึ่งองค์กรธุรกิจที่เข้าไปนั้นจะต้องเป็นองค์กรที่เปิดเผยและให้ประชาชนเป็นเจ้าของ จนกลายเป็นองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้ เพราะองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้ จะมีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่มีการบริโภคพอเพียง และมีเงินออมมารวมกัน เพื่อที่จะทำสวัสดิการร่วมกันผลิตร่วมกัน ค้าขายร่วมกัน กลายเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ สามารถดูแลครอบครัวดูแลเด็ก คนชรา สามารถขยายงานรับคนว่างงานหรือญาติพี่น้องที่ตกงานได้ ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่กระบวนการทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางด้านสังคมด้วย

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ (2549 : 111-113) ได้เสนอหลักคิดแห่งวิถีพอเพียง ดังนี้

1. ชุมชนมีอิสระในการพึ่งตนเองในบริบทที่หลากหลายเนื่องจากชุมชนในสังคมไทยมีความหลากหลาย
2. วิถีพอเพียงต้องไม่อยู่บนฐานการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
3. ไม่ลดและทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์มีจิตใจและจิตวิญญาณคุณค่าสูงสุดของมนุษย์ คือ การเห็นคุณค่าของกันและกัน การอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพ ความรักระหว่างกัน
4. มีความเป็นธรรมและเท่าเทียม แม้ว่าจะมีคนที่พอเพียง แต่ก็ยังมีอีกหลายคนยังไม่พอเพียง
5. ความสมดุลและความยั่งยืนทั้งหมดนั้น ต้องมีระบบจัดการที่ทำให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

ทิสนา แคมมณี (2543 : 36) ได้กล่าวว่าหลักการในการดำเนินชีวิตจากแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตได้ในสังคมอย่างมั่นคงเป็นสุข จะต้องพัฒนาให้คุณลักษณะดังนี้คือ การพึ่งตนเอง การทำงาน การแก้ปัญหา การแสวงหาข้อมูลและการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต

สรุปได้ว่า หลักแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นคือ แนวทางในการดำเนินชีวิตสำหรับคนทั้งมวล โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองและชุมชนในการพึ่งตนเอง มีชีวิต

อย่างพอเพียงคือ มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการทำงาน

5. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้

แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงจะนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทยในระยะต่อไป แม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในขณะนี้จะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แต่ผลกระทบต่าง ๆ จะไม่รุนแรงมากนักถ้าหากทุกภาคส่วนของสังคมมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อกันอื่น ๆ ในสังคมเป็นประการสำคัญถึงแม้ว่าข้อคิดทั้งหมดจะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกร หรือผู้มีที่ดินทั้งหลาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องกลับไปสู่ภาคเกษตรหมดซึ่งเป็นไปได้ในสภาพความเป็นจริง สำหรับคนอยู่นอกภาคการเกษตรนั้น เศรษฐกิจพอเพียงก็ต้องถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรม อาชีพใดก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดี อย่าฟุ้งเฟ้ออย่างไรประโยชน์อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิตเจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง กู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็วแล้วก็ไปสู่ความล้มละลายในที่สุด ต้องตั้งมั่นอยู่บนหลักของ “รู้ รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์ โดยไม่รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมของไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งเลวสิ่งที่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตา ที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติและรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่าขัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้ชีวิตวิถีชีวิตไทยที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง และตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์และมีความสุขในที่สุด (สุนทรกุลวัฒนวงศ์, 2544 : 62-63)

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาเศรษฐศาสตร์ (2546 : 33-34) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงมิใช่เพียงแค่ปรัชญาในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล แต่เป็นเรื่องของกลุ่มหรือคณะบุคคลและมีเรื่องการทำมาหากินเล็ก ๆ น้อย ๆ ในระดับครอบครัว แต่เป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ ถึงขนาดที่เรียกได้ว่า เป็นวิธีการผลิต (Mode Of production) ที่เชื่อมโยงไปถึงศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของตนเอง

อภิชัย พันธเสน และคณะ (2549 : 46) ได้วิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้มีสถานภาพที่สำคัญสองประการ คือ 1) เป็นทิศทางสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้

โดยไม่จำเป็นต้องผ่านระบบตลาดอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทั้งหมด 2) เป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยความสุขหรือความพอประมาณ คือ ไม่ฟุ้งเฟ้อแต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเบียดกระเสียนจนเกิดความเดือดร้อน แต่ที่สำคัญที่สุดก็จะต้องมีเหตุผลแต่เป็นเหตุผลในพุทธธรรมหรือจริยธรรมของทุกศาสนา นั่นคือความไม่โลภจนเกินไป ซื่อสัตย์สุจริตและไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น เพราะถ้าทุกคนในสังคมดำเนินชีวิตในลักษณะนี้สังคมโดยรวมก็就会有ความสุข

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2549 : 1-3) ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล/ครอบครัว เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้ วิชาการและทักษะต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุลเพื่อจะได้มีความเกรงกลัวและละอายต่อการประพฤติผิดมิชอบ ไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยังคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ ก่อนที่จะตัดสินใจ หรือกระทำการใด ๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิตโดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของความมีเหตุผล พอเหมาะ พอประมาณกับสถานภาพบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล ในแต่ละสถานการณ์ แล้วเพียรฝึกปฏิบัติเช่นนี้ จนคนสามารถทำตนให้เป็นที่พึงของตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ในที่สุด

2. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน ชุมชนพอเพียง ประกอบด้วย บุคคล/ครอบครัวต่าง ๆ ที่มีความพอเพียงแล้ว คือมีความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต จนสามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลเหล่านี้มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสถานภาพ ภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลหลายสถานภาพ ในสิ่งที่จะสร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวม และความก้าวหน้าของชุมชน อย่างมีเหตุผล โดยอาศัยสติ ปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่ง ขยันหมั่นเพียร และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชน จนนำไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชนซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนที่สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จนกระทั่งสามารถพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ

3. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ มีแผนการบริหารจัดการประเทศที่ส่งเสริมให้บุคคล/ชุมชนต่าง ๆ มีวิถีปฏิบัติ มีความร่วมมือ และการพัฒนาในสาขาต่างๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการตามแผนดังกล่าวอย่างรอบคอบ เป็นขั้นตอน เริ่มจากการ

วางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียงโดยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่ สามารถอยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ ด้วยมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และมีคุณธรรมซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร เอื้อเฟื้อแบ่งปัน และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต พร้อมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ จากหลากหลายภูมิสังคม หลากหลายอาชีพหลายหลายความคิด ประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจ และรู้ความเป็นจริง ระหว่างกันของคนในประเทศ จนนำไปสู่ความสามัคคี และจิตสำนึกที่จะร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างสอดคล้องสมดุลกับสภาพความเป็นจริงของคนในประเทศ อย่างเป็นขั้นเป็นตอนเป็นลำดับ ๆ ต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับระดับต่างๆ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล/ครอบครัว โดยการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการ ทักษะต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน อยู่ร่วมกับระบบนิเวศน์อย่างสมดุล 2) ระดับชุมชน คือ บุคคล/ ครอบครัว ที่มีความพอเพียงมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนรวม 3) ระดับประเทศ มีการวางแผนการบริหารจัดการประเทศ ส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนร่วมมือกันพัฒนาสาขาต่างๆ และดำเนินการตามแผนอย่างรอบคอบเป็นขั้นเป็นตอน

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

การจัดการศึกษาหลังจากการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ.2542 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น การปฏิรูปด้านการบริหารจัดการด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน หรือด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดประการหนึ่งก็คือ การบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดขอบเขตของการจัดการศึกษา ที่เน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ในทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาการบริหารและจัดการด้านการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรด้านการศึกษา การจัดการศึกษาให้มีผลอยู่ในเกณฑ์ของมาตรฐาน และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

การศึกษาคือเครื่องมือของการพัฒนา ดังนั้นเมื่อการพัฒนาประเทศกำหนดทิศทางไปสู่สังคมแห่งความพอเพียง ระบบการศึกษาจึงต้องนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ใน

การจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษายบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน สอนให้นักเรียน นักศึกษาตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อความผันผวนของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทันรวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่างๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวังโดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต ที่สำคัญแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นให้นักเรียนนักศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียรความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549 : 226-229)

การจัดการศึกษายบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 2 ส่วน คือ (ปริญานุษ พิบูลสุรารุช, 2550 : 80)

1. การบริหารสถานศึกษา นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรการบริหารทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อมอย่างคุ้มค่าเป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้

2. การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในทุกระดับ เพื่อให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรด้านการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกช่วงชั้น รวมถึงการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน

กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน จัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เด็กและเยาวชน โดยผ่านการทำกิจกรรม เช่น กิจกรรมช่วยเหลือสังคม รักสิ่งแวดล้อม สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น อันจะทำให้เด็กและเยาวชนดำเนินชีวิตโดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเกิดประโยชน์และมีความสุข และอยู่ร่วมกับนิเวศวิทยาได้อย่างสมดุลและยั่งยืนพร้อมกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบทิศทางไว้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 ข : 10)

1. พัฒนาศักยภาพด้านการศึกษานักเรียนให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล

2. จัดทำสื่อตัวอย่าง หน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน
ทุกระดับการศึกษา

3. ส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้าน
การศึกษาของภาคีขับเคลื่อน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

4. จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชิง โยงเครือข่าย

สรุปได้ว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้นมีการขับเคลื่อน
ใน 2 ส่วน คือ ส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการสถานศึกษาและ
ส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตร
และสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และ การพัฒนาทักษะผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ความเป็นมาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ
(กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 ข : 11-13)

ความเป็นมาในการขับเคลื่อนฯ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต
และวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริซึ่งเเน่แก่พสกนิกรชาวไทยมานาน
กว่า 30 ปี ดังจะเห็นได้ว่าปรากฏความหมายเป็นเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาทและพระ
ราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี 2517 ที่พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนา
บนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความ
พอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง และทรงเตือนสติประชาชนคน
ไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา และการมี
คุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต

ในช่วงที่ผ่านมา แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ต่างรู้จักและมีความเข้าใจในแนวคิดดังกล่าวแต่
ความสนใจเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและน้อมนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดขึ้นเมื่อประเทศต้องประสบกับ
ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี 2540 ซึ่งนับเป็นบทเรียนที่ทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงผลมาจากการ
พัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง
ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับ
ศักยภาพของประเทศ นอกจากนี้แล้ว ยังเป็นผลจากการหวังพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุนหรือตลาดจาก
ภายนอกประเทศโดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อให้สามารถ
พร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอกในขณะเดียวกันปัญหาซึ่งทับถม
มาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมได้ก่อให้เกิดความเหลื่อม
ล้ำในการกระจายทุน กระจายความเจริญ และกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนและในเชิงพื้นที่ เกิด

ปัญหาทางสังคม ความย่อหย่อนทางศีลธรรมความเสื่อมสลายของวัฒนธรรมที่ดีของสังคมไทย ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาข้างต้นที่ต้นเหตุ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา ที่มุ่งเน้นปฏิรูปการศึกษา โดยเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา และการจัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคน และสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อนฯ กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในการพัฒนาคนและสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพของประเทศ ได้ตระหนักถึงภารกิจสำคัญดังกล่าวและเห็นคุณค่าในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีนโยบายที่จะเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยอัญเชิญปรัชญาฯ มาใช้เป็นหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองได้ เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวควบคู่ไปกับการมีความรอบรู้ในหลักวิชาการเชิงกว้างและเชิงลึก และใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง โดยมีคุณธรรมเป็นกรอบกำกับในการดำเนินชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับได้อย่างเหมาะสมตลอดจนเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการดำเนินชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของประชาชนไทยในที่สุดวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนฯ เนื่องจาก การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ตามทางสายกลางนั้นจะต้องอาศัยวิธีการหรือ การกระทำที่ยึดหลักของความพอประมาณ บนพื้นฐานของความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอควบคู่ไปกับการอาศัยเงื่อนไขอีก 2 ประการ ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ อันประกอบด้วย ความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง และเงื่อนไขด้านคุณธรรม ทั้งทางด้านจิตใจและการกระทำเป็นสำคัญดังนั้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำหลักตามองค์ประกอบข้างต้น ไปประยุกต์ในทางปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคน กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดวิสัยทัศน์ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการจะมุ่งขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้หน่วยงานสถานศึกษา และบุคลากรด้านการศึกษาในทุกระดับ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ให้สามารถดำรงชีวิตให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง พร้อม ๆ กับมีวิถีปฏิบัติที่ยั่งยืน

เป้าหมายในการขับเคลื่อนฯ พ.ศ. 2550 ดำเนินการร่วมกับกลุ่มเป้าหมายภาคการศึกษาและภาคีที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ที่มีความสนใจเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ผ่านสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเรื่องการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ทุกระดับ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์จนได้สถานศึกษาแบบอย่าง กระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นจำนวน 80 แห่ง

นอกจากนี้เป้าหมายการขับเคลื่อนฯ หลัง พ.ศ. 2550 กลุ่มเป้าหมายในภาคการศึกษาทุกระดับร่วมพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึก ค่านิยม และกระบวนการทัศน ในการดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา โดยร่วมมือระหว่างภาคีจากภาคส่วนต่าง ๆ มีเป้าหมายเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 (2551-2552) เกิดการพัฒนาเครือข่ายสถานศึกษาที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษาและขยายผลสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับทุกสังกัด ทุกจังหวัด โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2550 เป็นอย่างน้อย จำนวน 800 แห่ง

ระยะที่ 2 (2553-2554) ขยายจำนวนสถานศึกษาที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ครอบคลุมแห่งทั่วประเทศแนวทางและแผนงานการขับเคลื่อนฯ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือกลุ่มเป้าหมายและภาคีที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้และน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทางปฏิบัติได้ จนเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล จึงกำหนดแนวทางและยุทธวิธีในการขับเคลื่อนฯ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ดังนี้

1. การพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาแนวคิดได้อย่างชัดเจน อันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านสื่อและเครื่องมือการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนของกลุ่มเป้าหมาย

1.1 จัดทำสื่อตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับบริบทในการใช้งาน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง

1.2 บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้ที่ 3 ในเรื่องเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เน้นให้เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไป

ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ของแต่ละชั้นปี ให้อย่างชัดเจน เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนในแต่ละวัยไว้ดังนี้

1.2.1 ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเองและรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ- รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง

1.2.2 ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อมภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

1.2.3 ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่างๆ และในมิติต่างๆ ทั้งทางวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคนจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ที่สุด

1.2.4 ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้โดยเน้นเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่นการวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ สถานการณ์สิ่งแวดล้อม และสภาพปัญหาด้านสังคม เป็นต้น

1.3 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านโครงการจิตอาสา เพื่อสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้วิจิตรคิด อุปนิสัยและพฤติกรรม เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณกับภูมิสังคม สอดคล้องกับความต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษา/คนในชุมชน และความเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต สมเหตุสมผล มีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรม ที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง แสดงถึงความรอบคอบของการวางแผน ภูมิคุ้มกันที่ดี การวางแผนโดยคำนึงถึง ความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ มีข้อเสนอทางเลือกหากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้น

1.4 นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารจัดการสถานศึกษานอกจากการจัดการศึกษา โดยผ่านการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียนแล้วจะดำเนินการจัดไว้ในงานด้านการบริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ด้วย เพื่อให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในภาคการศึกษาได้เกิดการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อม ๆ กัน

2. การพัฒนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรแต่ละคนเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง –ตลอดจนเกิดการยอมรับในแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นแนวคิดที่เข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติได้จริง มีการคิดที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำที่ดiligentแก่สังคม เกิดการพัฒนาตนเองในมิติที่ลึกซึ้งขึ้น

2.1 อบรมสัมมนาผู้บริหารระดับสูงในภาคีด้านการศึกษา

2.2 ฝึกอบรมและพัฒนา ครู อาจารย์ ผู้สอน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและความสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนได้ในทุกระดับการศึกษา รวมทั้งเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นบุคลากรสำคัญที่จะมีส่วนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา บรรลุผล กิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ควรมีครูเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นในสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียน ดังนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพชัดเจน จึงควรมีความเข้าใจในหลักปรัชญาอย่างลึกซึ้ง นอกจากการสอนเด็กโดยผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนในห้องเรียนที่เป็นทางการแล้ว นอกห้องเรียนก็สมควรดำเนินชีวิตและประพฤติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้เห็นเป็นตัวอย่างด้วย โดยมีกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมของครูและอาจารย์ให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 ฝึกอบรมและพัฒนา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจมีทักษะ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม และเกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์

2.4 ฝึกอบรมและพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจ อย่างถ่องแท้ เพื่อให้เกิดวิสัยทัศน์ในการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

3. การพัฒนาเครือข่าย เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือบุคคลในภาคีด้านการศึกษาที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนจะมุ่งสร้างแกนเครือข่าย ทำหน้าที่

ในการสานต่อความรู้และรวมพลังเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป็นการสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียงที่มีฐานที่มั่นคงให้ขยายวงกว้างต่อไป

3.1 พัฒนาสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกกระบวนการศึกษา ทุกระดับ ทุกสังกัด ให้มีความสามารถในการเป็นแบบอย่างและเป็นแกนนำในการขยายผลการขับเคลื่อนได้อย่างจริงจังและยั่งยืน

3.2 ประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ เช่น เครือข่ายสถานศึกษา เศรษฐกิจพอเพียง เครือข่ายครูที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน เครือข่ายศึกษานิเทศก์เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

3.3 ส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาของภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

3.4 จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน อันประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา ครูผู้สอนและวิทยากร หน่วยการเรียนรู้แหล่งการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ศูนย์การเรียนรู้และโครงการ ในพระราชดำริที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลตัวอย่างในภาคีด้านการศึกษาที่เรียนรู้และน้อมนำหลักปรัชญาไปใช้ในการดำเนินชีวิตและบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

4. การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแก่กลุ่มเป้าหมายในภาคีด้านการศึกษาให้ขยายออกไปวงกว้าง ให้เกิดการปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกในการเรียนรู้และน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

4.1 เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา โดยจัดทำสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ หรือที่เป็นสื่อสารคดี ภาพยนตร์สั้นในรูปแบบวีดิทัศน์ เผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ สถานีโทรทัศน์และวิทยุ หรือเว็บไซต์ เป็นต้น โดยความร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ

4.2 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาฯ ผ่านสื่อทุกชนิด ทุกรูปแบบ อย่างกว้างขวาง

5. การติดตามประเมินผล

การติดตามและประเมินผลนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เนื่องจากสามารถนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลประกอบการทบทวนและกำหนดแนวทางการดำเนินการในระยะต่อไป ได้หลายรูปแบบตามลักษณะของโครงการและวัตถุประสงค์ จึงมีการประเมินผลที่เกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัด

ความพอเพียง การจัดทำรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงาน การติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่การประเมินผลสถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษา ตลอดจนการติดตามและประเมินผลผู้เรียนโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก คือ

5.1 ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน มีเกณฑ์การประเมินเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้อัตระดับชั้นปี (พิจารณาตามรายวิชาพื้นฐาน) การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม การสร้างหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำสื่อ การจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลและการกำหนดเกณฑ์การผ่านช่วงชั้น

5.2 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีเกณฑ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสา มีส่วนร่วม รู้จักยอมรับคุณค่าของตนเองและผู้อื่น โดยอาศัยเกณฑ์การประเมินทั้งในด้านของกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมของนักเรียน นักศึกษา โดยกิจกรรมครอบคลุมถึงการประเมินผลการให้บริการแนะแนวและการประเมินระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ส่วนการประเมินกิจกรรมของนักเรียนและนักศึกษาจะครอบคลุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด กิจกรรมรักษาดินแดน (รด.) ฯลฯ กิจกรรมที่เป็นโครงการ กิจกรรมการชุมนุม ชมรม และค่ายอาสา เป็นต้น

5.3 ด้านการบริหารจัดการศึกษา มีเกณฑ์ประเมินการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการปลูกฝังแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในวิถีชีวิต

5.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ในการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ในการเรียนการสอน และการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

ภาคีการขับเคลื่อนฯ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคีด้านการศึกษา จะมุ่งประสานพลังระหว่างเครือข่ายให้เกิดพันธมิตรแห่งความร่วมมือ อย่างมีพลังและเต็มประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการมองภาพองค์รวมก่อนแล้วกำหนดแนวทางดำเนินการแต่ละด้าน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

5.4.1 ภาคีขับเคลื่อนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ เครือข่ายของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบภารกิจโดยตรง ประกอบด้วย

1) ภาคีจากส่วนกลาง ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานสภาการศึกษา

2) ภาคีจากส่วนภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 175 เขต และสถานศึกษาทุกระดับในสังกัดทั่วประเทศ

5.4.2 ภาศึจับเคลื่อนที่เป็นหน่วยสนับสนุน ประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ เช่น

- 1) ภาศึจากภาคการศึกษา ประกอบด้วย สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ภายใต้โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ภาศึจากภาครัฐ เช่น กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นต้น
- 3) ภาศึจากภาคเอกชน เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย บมจ.ปูนซีเมนต์ไทย บมจ.ปตท. ธนาคารไทยพาณิชย์ และสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

กลยุทธ์ในการขับเคลื่อนฯ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา ได้น้อมนำแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ในแต่ละวโรกาสเป็นแนวทางหลัก โดยมีกลยุทธ์ในการขับเคลื่อน ดังนี้

1. ใช้แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นตัวนำในการกำหนดแนวทางการพัฒนาทางการศึกษา
2. สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นผู้นำการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นวิถีชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงอย่างยั่งยืน
3. ปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชน มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในเรื่องของความขยันหมั่นเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย รู้จักให้แบ่งปันรับผิดชอบ รู้รักสามัคคี และการมีมารยาท และการละอาย
4. ศึกษาวิจัย พัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนากิจกรรมผู้เรียน
5. เผยแพร่แนวทางการพัฒนา การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา ผ่านสื่อต่างๆ ในหลากหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ตามสภาพแวดล้อมและบริบทในด้านการเรียนรู้ของแต่ละแห่ง ระยะเวลาดำเนินการ 4 ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2554)

ในช่วงแรก คือ ในระหว่าง พ.ศ. 2550 เป็นการณรงค์เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเป้าหมายของภาคีด้านการศึกษาและภาคีที่เกี่ยวข้องให้เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านการเรียนรู้จากสถานศึกษาที่เป็น

แบบอย่างเรื่องการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในระบบ และนอกระบบการศึกษา ทุกระดับ จนได้สถานศึกษาแบบอย่าง กระจายอยู่ทั่วประเทศ

ในระยะยาว (หลัง พ.ศ. 2550-2554) ผลแห่งความสำเร็จจากการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้จากสถานศึกษาดั้งเดิมจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการขยายผลความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้ขยายวงมากขึ้น โดยเกิดเป็นตัวอย่างและเครือข่ายที่จะเป็นแกนหลักการขับเคลื่อนฯ เพิ่มเป็นจำนวนมากขึ้นในแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้เป็นคนดีของสังคมที่มีพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ในที่สุดผลที่คาดว่าจะได้รับ ระยะสั้น (ใน พ.ศ. 2550)

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และเยาวชน ครู จนถึงระดับผู้บริหารองค์กร ผ่านสื่อการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการมีสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการพัฒนาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษาทุกระดับ

2. เกิดการพัฒนาหลักสูตร โดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นพื้นฐานทุกกลุ่มสาระ รวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียนและอาชีวศึกษา

3. เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้นักเรียนนักศึกษา ครู ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษา อันรวมถึงผู้บริหาร หน่วยงานและสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาชีวิตขึ้นพื้นฐานได้

ระยะยาว (พ.ศ. 2551-2554)

1. เกิดการขยายเครือข่ายและจำนวนสถานศึกษาที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น

2. เกิดกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคีด้านการศึกษา จนเป็นเครือข่ายการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างต่อเนื่อง

3. เกิดการพัฒนาและสร้างผู้เรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย

พอประมาณกับภูมิสังคม : สอดคล้องกับความต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษา/คนในชุมชน และเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต

มีเหตุผล : มีหลักคิดและหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำอย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกันที่ดี : การวางแผนคำนึงถึง ความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นส่งเสริม ความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความรอบรู้รอบคอบ และระมัดระวัง มีโอกาสพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ และมีคุณธรรม

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

ระยะที่ 1 (ใน พ.ศ. 2550)

1. ร้อยละของผู้บริหารที่มีความรู้และความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ และสามารถน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต และการบริหารสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ร้อยละของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้และบูรณาการสู่การเรียนการสอนได้

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2551-2552)

จำนวนสถานศึกษาที่พัฒนาหลักสูตร โดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน มีสื่อการเรียนการสอนและวัดผล ตลอดจนการประเมินผลอย่างเหมาะสมมากขึ้น

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2553-2554)

1. ร้อยละของสถานศึกษาที่ได้มาตรฐานคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (สมศ.)

2. องค์กรหลักที่มีสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีระบบการจัดการทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นจำนวนมากขึ้น ตลอดจนมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องและมีระบบการนิเทศติดตามงาน รวมทั้งมีการประเมินผลที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550 ก : 4-13)

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา ต้องมีเป้าหมายหลักที่พัฒนาผลผลิตคือผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเหล่านั้น สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนวทางนโยบายและยุทธศาสตร์ ไว้เป็นตัวอย่าง เพราะเห็นว่าเป็นแนวทางที่ได้มาโดยกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยได้เสนอขั้นตอนการปฏิบัติชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ไม่ยาก ซึ่งแนวทางปฏิบัติดังกล่าว (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 25 - 27) มีดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.1 มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.1.1 มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

1.1.2 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.3 เห็นประโยชน์ และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่มและพัฒนาสังคม

1.2 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1.2.1 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอาชีพ เช่น การเกษตร การผลิตและจำหน่ายสินค้า การดำเนินธุรกิจ การใช้จ่ายและการออม ฯลฯ

1.2.2 ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

1.2.3 สืบสานและพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

1.2.4 รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

1.3 ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.3.1 ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของคนที่มืออยู่

1.3.2 ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของควมมีสติปัญญา ยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

1.3.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ

1.3.4 มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความ รอบคอบระมัดระวัง

1.3.5 ปฏิบัติตนและดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง แบ่งปันเอื้อ ออาทร รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระ ของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอนดังนี้

2.1.1 สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวทางหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง หรือเพิ่มเติม มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือ เพิ่มเติม

2.1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือ จัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามข้อ 1.2

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหา สาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทาง ดำเนินการดังนี้

2.2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การ จัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคมประเทศชาติ และสังคมโลก

2.2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่น ๆ ทั้งการศึกษา รายบุคคล และเป็นกลุ่ม

2.2.3 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะกระบวนการ (Process) และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

2.3 ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาควรจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังหล่อหลอม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.3.1 จัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดลอมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือรื้อนประโยชน์ ใช้สอยเป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

2.3.2 กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบ วินัยเคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การเข้าคิว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

2.3.3 ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริม การแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ

2.3.4 ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงเช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการแข่งขัน การหาความรู้โดยสื่อเทคโนโลยีและอื่น ๆ

2.3.5 ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา

2.3.6 จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 ด้านการจัดระบบบริหารจัดการสถานศึกษา ควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

2.4.1 ทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

2.4.2 กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติม หรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบและมีการ ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2.4.3 พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหาร จัดการที่เปลี่ยนแปลงและการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งดำเนินชีวิตตาม แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.4.4 จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบ การบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวทางในการนำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

2.5 ด้านการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอน สำคัญทุกขั้นตอน ตามแนวทางดังนี้

2.5.1 ร่วมกำหนดแนวนโยบาย และการวางแผน

2.5.2 ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

2.5.3 ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศภายใน สถานศึกษา

2.5.4 ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน สถานศึกษาที่บ้าน และสถานที่อื่น ๆ

2.5.5 ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

2.6 ด้านการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สถานศึกษาควรจัดให้มีการ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี แนวทางดำเนินการดังนี้

2.6.1 ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

1) ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง

2) ผลงานและปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

3) การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

4) ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุก

ภาคส่วน

2.6.2 ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม การจัดระบบบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

2.6.3 จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินเป็นระยะ ๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

3. ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการการศึกษาในสถานศึกษากลุ่มวิจัยและพัฒนา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเสนอผลการวิจัยในประเด็นขั้นตอนในการดำเนินการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา รวม 9 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายสำคัญของสถานศึกษา โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.2 พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนัก มีทักษะการปฏิบัติ และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3.3 เผยแพร่ความรู้ ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.4 ปรับปรุงโครงสร้างและพัฒนากาการบริหารจัดการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมกับบริบท และศักยภาพของสถานศึกษา

3.5 จัดทำ หรือเพิ่มเติมโครงการ กิจกรรม และปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.6 พัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา โดยการบูรณาการเนื้อหาสาระปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.7 จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่พัฒนาบูรณาการเนื้อหาสาระปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้แล้ว โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.8 เสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.9 จัดระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินการ โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาสามารถดำเนินการได้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา และส่วนที่เป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งในส่วนที่ 2 ยังประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตร และสาระ การเรียนรู้ในห้องเรียน และประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา โดยเริ่มจากการไปค้นหากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ และการจัดการสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ ความพอประมาณกับศักยภาพของผู้เรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความรู้รอบรอบ ระวัง ระมัดระวัง เน้นให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้เด็กทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความรับผิดชอบ ไม่เอาเปรียบผู้อื่นมีวินัย มีสัมมาคารวะปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรมไทย สถานศึกษาควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถนำไปปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระของทุกระดับชั้น ได้อย่างถูกต้องชัดเจน และเป็นรูปธรรม ตลอดจนผู้บริหารสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บทบาทผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

กฤษ ไวยากรณ (2542: 19) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารก็คือ ผู้นำ หัวหน้า และผู้ร่วมงานกับครูในสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในภารกิจต่างๆของสถานศึกษาทั้งด้านบริหารบุคคล วิชาการ อาคารสถานที่ ชุกรการ ชุมชนตลอดจนบริการต่างๆให้ทุกอย่างดำเนินไปสู่เป้าหมายโดยครูใหญ่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ประสานงาน วางแผน ควบคุมและประเมินผลกิจกรรมต่างๆ นั้นเอง

นพวรรณ แก้วมณี (2545 :13-14) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนหรือ บทบาทของผู้บริหาร ผู้นำหรือหัวหน้างานที่คตินั้นจะต้องตระหนักว่าตนเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องควบคุม กำกับดูแลให้งานดำเนินไปบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การหรือหน่วยงาน ผู้บริหารจึงต้องสนใจศึกษาเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่สำคัญของผู้บริหารหรือผู้นำหรือหัวหน้างานเพื่อให้มีสมรรถภาพในการบริหาร สามารถใช้ศิลปะในการครองคน ครองคน ครองงานให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปและยังกล่าวอีกว่าบทบาทของผู้บริหารกับการวัดผลและประเมินคือการกำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผลและจัดหาเครื่องมือต่างๆที่จำเป็นในการสอบ

เจริญ มาเรื่อง(2543:33-38) กล่าวว่าผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมด้านวิชาการ 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านการวัดผลประเมินผล สำหรับด้านการจัดระเบียบงานการใช้หลักสูตรผู้บริหารต้องวางระเบียบกิจกรรมการใช้หลักสูตร การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ การกำหนดผู้รับผิดชอบ การประสานงานและอบรมให้ครูเข้าใจหลักสูตร ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนนั้นผู้บริหารต้องส่งเสริมการสอนโดย จัดครูประจำชั้น ประจำวิชา จัดให้มีสื่อการเรียนการสอน จัดมุมหรือแหล่งเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมการสอนซ่อมเสริม การให้ครูวางแผนการสอนให้กำลังใจแก่ครูเพื่อประสิทธิภาพของงาน มีการนิเทศ แนะนำเป็นระยะ และด้านการวัดและประเมินผลผู้บริหารต้องส่งเสริมการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนหรือผลการสอน ส่งเสริมให้มีเครื่องมือในการวัดผล กำหนดเกณฑ์ในการวัด ส่งเสริมให้ครูมีความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผล

จากแนวคิดของนักการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการบริหารงานด้านวิชาการหลายด้านตั้งแต่การเป็นผู้นำในการวางแผนงาน การดำเนินงาน การควบคุมดูแล กำกับทั้งด้านสิ่งแวดล้อม การนิเทศ การพัฒนาบุคคล การจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นหลัก จากแนวคิดนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปว่าการดำเนินงานด้านวิชาการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างชัดเจนนั้น มีกิจกรรมหลักที่เป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งการบริหารด้านอื่นเป็นกิจกรรมที่มาเสริมเพื่อให้กิจกรรมหลักทั้ง 3 ด้านนี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

การนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวจักรสำคัญที่จะนำแนวนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยมีบทบาทในการบริหารจัดการซึ่ง สุชาดา นันทะไชย (<http://amin.edu.ku.ac.th/article/suchada>) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

2.1 การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปทางกายภาพประกอบด้วยอาคารสถานที่ ห้องเรียนสถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ จัดให้มีความเป็นธรรมชาติที่ผสมกลมกลืนกับความทันสมัยและความเป็นไปได้ของท้องถิ่นอันเป็นแนวทางการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะนิสัย ศรัทธาในค่านิยมความเหมาะสม กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม สุนทรียภาพ ความสะอาด ความมี

ระเบียบวินัย ซึ่งเป็นพื้นฐานการนำไปสู่ค่านิยมการรู้จักที่จะไฝหาความรู้เพื่อระวังรักษาและพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมที่รักนั้นอยู่ในสภาพที่ดีไปยาวนาน

2.2.2 การสร้างบรรยากาศในการเรียน โดยการจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดี มีความสุขสนุกสนาน ครูนักเรียนมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ เป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด จะนำไปสู่บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น สร้างเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนในชั้นเรียนด้วยหลักการได้รับการยอมรับ การยกย่องชมเชย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อกลุ่ม ความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์ ความ پاکเพียร ความอดทน และที่สำคัญยิ่งคือบรรยากาศที่ส่งเสริมปัญญาด้วยการกระตุ้นกระบวนการคิด การรับ/แลกเปลี่ยน/เลือกแนวทางการตัดสินใจอย่างประนีประนอม ในกลุ่มที่หลากหลาย การใช้เหตุผลแทนอารมณ์ การคำนึงถึงผลที่ติดตามมา การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีเช่นนี้จะนำไปสู่การสร้างฐานนิสัยให้คุ้นเคยกับค่านิยมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 การจัดการเรียนการสอน

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

2.2.1 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่

2.2.2 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2.2.3 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

2.2.4 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในอนาคตอนาคตอันใกล้และไกล

2.2.5 ค่านิยมการมีความรู้คู่คุณธรรม

2.3 การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา

สถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง เช่น หน่วยการเรียนรู้ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพิ่มไว้ในกลุ่มการพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับชั้น แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้อง

กับวิยวุฒิ ประสบการณ์และวิถีชีวิตของนักเรียน โดยคำนึงถึงภูมิสังคมในแต่ละท้องถิ่นและนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรม

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาจเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่นอาจเป็นลักษณะ โครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูลหรือปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงการประเภทการทดลอง เช่น การทำสบู่จากสมุนไพรไทย โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละโครงการควรกระตุ้นให้นักเรียนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานในการคิดหรือเป็นหลักการพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติทั้งในลักษณะเป็นรายบุคคล กลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสถานศึกษาควรประสานร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงที่เป็นอยู่ โดยการเรียนรู้อาจเกิดจากการศึกษาแบบอย่างที่มีอยู่แล้วหรือเกิดจากการระดมความคิดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคมของโรงเรียน ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรเริ่มต้นจากการฝึกให้นักเรียนคิดเหตุผลของตนเองแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และรับเหตุผลจากผู้อื่นกระบวนการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะของการคิดวิจักษ์วิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเหตุด้วยผล การรู้จักไตร่ตรอง ความรอบคอบ ความระมัดระวังอันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝังการรู้จักพึ่งพาตนเองในเบื้องต้นโดยอาศัยหลักการความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความเพียรและใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างพอดี

2.4 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมคุณธรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่ปลูกเร้าให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การคิดใคร่ครวญถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ ความพากเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักในสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเสริมคุณลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจให้คุ้นเคยกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนข้อมูลสารสนเทศ

ควรมีทิศทางที่แน่นอน ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาความสามารถของเด็กในเรื่องที่เกี่ยวกับสารสนเทศจนถึงขั้นของการมีทักษะเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย โดยส่วนรวมเด็กไทยรวมถึง คนไทยทุกคนต้องได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันในการรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพบรรยากาศแวดล้อม ความพร้อมของสังคมไทยด้วยความพอดี มิใช่ลอกเลียนแบบรับเอามาใช้กับสังคมไทยอย่างไม่มีรู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้น ๆ

2.6 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว

ผู้บริหารจะต้องถือเป็นหลักในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ชัดเจน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคุ้นเคยกับการรู้จักเลือก/รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และพัฒนาให้เป็นวิธีที่ใช้กับวิถีชีวิตในสังคมไทยได้อย่างพอดี

3. การพัฒนาบุคลากร

สามารถดำเนินการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาบุคลากรได้ดังนี้

3.1 สร้างความเข้าใจในหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่ผู้บริหาร ครูบุคลากร ตลอดจนชุมชนด้วยการขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้

3.2 สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นโรงเรียนนำร่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและแนวทางการจัดการศึกษา

3.3 จัดการศึกษาฐานโรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรมโครงการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.4 สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษาครูนักเรียน และบุคลากร ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

4. การบริหารจัดการ

การดำเนินงานในการบริหารจัดการให้เป็นสถานศึกษาที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินงานได้ดังนี้

4.1 กำหนดแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

4.2 จัดตั้งคณะกรรมการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่รับผิดชอบการพิจารณาดำเนินการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ

4.3 สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียน และชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแผนงานโครงการ และแผนปฏิบัติงานภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 กำหนดนโยบายให้มีการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ โดยให้ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4.5 สนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน

4.6 ประชาสัมพันธ์แนวคิด และเผยแพร่ผลงานให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4.7 แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานในชุมชนและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน

ครุฑมณี มนุญผลและคณะ (2547: 12) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการขับเคลื่อนแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการบริหารหลักสูตรหลักสูตรโลก ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจใหม่เกษตรพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน

2. สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อันสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3. ร่วมวางแผนกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำโครงการพัฒนาการเรียนรู้อันสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียน

4. ปฏิบัติงานร่วมกับคณะครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร การนำไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร

5. จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องและเหมาะสม

6. ส่งเสริมการนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพ

7. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด เพื่อส่งเสริมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนาการศึกษาของชุมชน

8. สนับสนุนครูผู้สอนในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ

9. ติดตามประสานงานระหว่างองค์กรท้องถิ่น เอกชน หน่วยงานราชการต่าง ๆ ในการประสานความร่วมมือในการพัฒนา

10. นิเทศ ติดตามผล ประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะครู แบบกัลยาณมิตร เป็นระยะอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

จากแนวคิดการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา สรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบายและการประสานสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ทุกภาคส่วนในการสนับสนุนในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับครูในการบริหารวิชาการโดยการให้ความรู้แก่ครูด้านการจัดทำหลักสูตร ร่วมกันจัดทำหลักสูตร/สาระท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยในการจัดการเรียนการสอน เช่น จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม สื่อเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและเพียงพอ ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาการวิจัยโดยการประชุม อบรม การนิเทศแนะนำประสานหน่วยงานอื่นเพื่อช่วยเสริมการจัดการเรียนรู้ตลอดจนการส่งเสริมความรู้ด้านการวัดและประเมินผล สนับสนุนสื่อ วัสดุในการวัดและประเมินผล การนิเทศติดตามเป็นระยะและการรายงานผลการปฏิบัติงานซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้

ความหมายของการรับรู้

การรับรู้เป็นกระบวนการการเก็บรวบรวมข้อมูลและความรู้สู่สมอง การรับรู้เกิดจากการเรียนรู้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้ดังนี้

เสรี ชังภัย (2541: 26) กล่าวถึง การรับรู้ว่าหมายถึง การตีความจากการรับสัมผัส (Sensation) และในแง่พฤติกรรมกรรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองต่อสิ่งเร้า

เพชรรัตน์ จุลละนันท์ (2544: 40) กล่าวถึง การรับรู้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลและความรู้สึกเข้าสู่สมอง บุคคลจะรับรู้และแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ตามลักษณะของข้อมูล และสิ่งเร้าต่างๆที่เข้ามากระทบอวัยวะสัมผัสการรับรู้ข้อมูลต่างๆเข้ามาแล้วจัดข้อมูลต่างๆจำนวน

มากมายที่ผ่านอวัยวะการรับรู้สึกเข้ามาให้เป็นระบบเป็นขั้นตอน มีความหมายเกิดขึ้นและการรับรู้สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

วิลโลว์รณ บัวคำ (2546: 6) ได้กล่าวถึงการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการทางความคิดและจิตใจมนุษย์ที่แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจและตระหนักต่อสิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งโดยมีสมองเป็นหน่วยตีความ อาศัยความจำหรือประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วยในการตีความ

Luthans (1992: 56) ให้ความหมายว่า การรับรู้คือกระบวนการคัดสรร การจัดระบบ การตีความ ถึงแม้ว่าการรับรู้จะอยู่บนฐานของข้อมูลดิบเป็นจำนวนมากแต่ข้อมูลดิบเหล่านั้นจะได้รับการกลั่นกรองด้วยกระบวนการคิด ปรับหรือเปลี่ยนข้อมูลเหล่านั้นให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

Schiffman and Kanuk (1994: 122) ให้ความหมายของการรับรู้คือ กระบวนการซึ่งแต่ละบุคคลคัดสรร จัดระบบและตีความสิ่งเร้าออกมาเป็นภาพที่มีความหมายหรืออาจหมายถึงวิธีการที่เรามองโลกที่อยู่รอบๆตัวเรา บุคคล 2 คนที่ได้รับสิ่งเร้าอย่างเดียวกันแต่อาจตีความสิ่งเร้าแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความต้องการ(need) ค่านิยม (Values) และความคาดหวัง(exception) ของแต่ละบุคคล

Schermerhorn, Hunt and Osborn (2000: 84อ้างอิงจาก ปานตา เพชรรัตน์, 2548: 15-16) ให้ความหมายของการรับรู้ว่าเป็น กระบวนการทั้งหมดที่บุคคลได้รับ จัดระบบและตีความข้อมูลสารสนเทศจากสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้นๆซึ่ง ข้อมูลสารสนเทศจะถูกรวบรวมจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การรับรสและการรับกลิ่น

Robbin (2001: 269) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลจัดระบบและตีความรู้สึกประทับใจของตนเอง เพื่อให้ความหมายต่อสภาพแวดล้อม

ปานตา เพชรรัตน์ (2548: 14) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลทำการคัดสรรข้อมูล จากนั้นจัดระเบียบข้อมูลแล้วตีความหรือแปลความหมายข้อมูลเหล่านั้นออกมา ซึ่งการตีความหรือแปลความหมายข้อมูลของแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ ค่านิยม ความคาดหวังและความรู้เดิม จากนั้นแสดงออกมาเป็นความคิดและพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

จากแนวคิดทั้งหมดนี้สามารถสรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลรับทราบข้อมูลสารสนเทศจากการสัมผัสด้วยประสาททั้ง 5 แล้วนำมาจัดระบบ ตีความหมาย ตามความรู้สึกประทับใจของตนเองซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ ค่านิยม ความคาดหวังและความรู้เดิม จากนั้นแสดงออกมาเป็นความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป

กระบวนการรับรู้

ในการรับรู้ที่มีขั้นตอน กระบวนการที่ทำให้เกิดการรับรู้ มีนักการศึกษาได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการรับรู้ไว้หลายท่าน ดังนี้

Schermerhorn, Hunt and Osborn (2000: 88-89 อ้างอิงจาก ปานตา เพชรรัตน์, 2548: 15-16) ได้กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการรับรู้ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

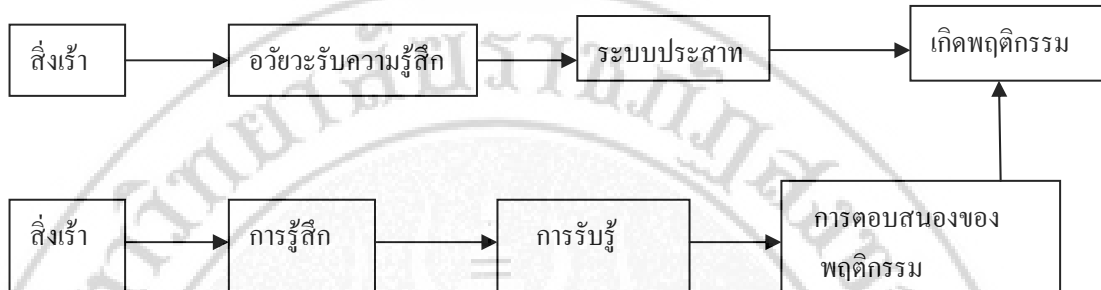
ขั้นตอนที่ 1 ความสนใจและคัดสรรข้อมูล คือ การที่มีข้อมูลจำนวนมากเกินความสามารถที่จะรับได้ในเวลาเดียวกันจึงต้องมีการเลือกรับรู้ข้อมูลตามความสนใจ ยกตัวอย่างการเลือกรับรู้ข้อมูลตามความสนใจ เช่น ในร้านอาหารที่มีเสียงรบกวน เราสามารถสนทนากับบุคคลที่อยู่ตรงหน้าเราได้โดยไม่สนใจรับรู้ข้อมูลอื่น ๆ นั่นหมายความว่าเรากำลังสนใจและคัดสรรข้อมูลเฉพาะที่เราต้องการรับรู้เท่านั้น ในบางเหตุการณ์เราสามารถควบคุมกระบวนการรับรู้โดยใช้จิตสำนึกของผู้รับรู้ได้ เช่น ในขณะที่ขับรถเราสามารถคิดถึงปัญหาการทำงานที่มีอยู่ ในการขับรถเป็นผลจากข้อมูลจากสภาวะรอบตัว เช่น ไฟถนนและรถคันอื่นๆแต่ไม่ต้องใช้จิตสำนึกตั้งใจกับข้อมูลแต่ถ้ามีเหตุการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น เช่น สัตว์วิ่งตัดหน้ารถอาจมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นได้ เราจะเปลี่ยนกระบวนการรับรู้ในทันที

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมจัดระบบข้อมูล ความสนใจและการคัดสรรข้อมูลเป็นแนวทางที่จะรวบรวมข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ แบบแผนความคิดจะช่วยในการรวบรวมมาจัดระบบให้ ซึ่งแบบแผนความคิดคือกรอบการรู้คิดและรวบรวมเอาความรู้มาจัดระบบเพื่อตีความสิ่งเร้าที่ได้รับ แบบแผนความคิดจะมีข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่ปรากฏเป็นพฤติกรรมและบุคลิกภาพของบุคคล แบบแผนความคิดของบุคคลเป็นแนวทางของแต่ละบุคคลในการเลือกสิ่งต่างๆไว้เป็นประเภท เช่น ประเภทกลุ่มในแง่ของสิ่งที่คล้ายคลึงกัน การตอบสนองขั้นแรกเป็นการเหมารวมที่ใช้กันบ่อยในการจัดประเภทรูปแบบเหล่านี้จะอยู่ในความทรงจำระยะยาว

ขั้นตอนที่ 3 การตีความข้อมูลที่เรสนใจจะทำให้สิ่งเร้าชัดเจนยิ่งขึ้นและมีการจัดกลุ่มหรือรวบรวมการจัดระบบข้อมูลเหล่านั้น เมื่อได้ข้อมูลมาเหมือนกับความสนใจ มีการรวบรวมจัดระบบไปในทางเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงข้อมูล กระบวนการรับรู้จะเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน แต่ละขั้นที่ผ่านมามีผลมาจากการจดจำและการสนับสนุนของสิ่งเร้าหรือการบันทึกข้อมูล การบันทึกข้อมูลในความทรงจำที่จะถูกแก้ไขปรับปรุง ถ้าสิ่งนั้นนำมาสู่ขั้นการปรับปรุงในกระบวนการรับรู้ การปรับปรุงข้อมูลที่บันทึกไว้ในความทรงจำของแต่ละบุคคลเป็นปกติที่ความจำจะเสื่อมลง ดังนั้นบางข้อมูลจะถูกปรับปรุงแก้ไข แบบแผนความคิดจะแสดงบทบาทความสำคัญในขั้นตอนนี้เพราะเป็นการลำบากที่จะจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ทั้งหมด

วิไลวรรณ บัวคำ (2546: 8) ได้สรุปกระบวนการรับรู้โดยการแสดงเป็นแผนผังดังนี้

ภาพ 2 กระบวนการรับรู้
ที่มา : วิไลวรรณ บัวคำ (2546: 8)

สรุปได้ว่า กระบวนการรับรู้ เป็นขั้นตอนของการรับรู้ต่อสิ่งเร้า โดยเริ่มตั้งแต่การมีสิ่งเร้ามากระทบกับประสาททั้ง 5 แล้วนำมาจัดระบบข้อมูล การตีความหมายของข้อมูลหรือการแปลข้อมูลให้เห็นรายละเอียดที่ชัดเจนและการปรับปรุงข้อมูลที่ต้องบันทึกไว้ในความทรงจำไว้เป็นประเภทหรือเป็นกลุ่มที่สามารถจดจำได้ง่ายซึ่งการรับรู้ของบุคคลจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมและความใกล้ชิดกับข้อมูลนั้น ๆ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการรับรู้

ในการรับรู้ของบุคคลย่อมมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านให้ความเห็นไว้ ดังนี้

นุชนารถ คงหมื่นไวย (2542:30) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ว่า มาจากปัจจัย 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะของสิ่งเร้า ซึ่งการจะก่อให้เกิดการรับรู้ได้นั้นต้องเป็นสิ่งเร้าที่มีขนาดใหญ่ มีการเคลื่อนไหว มีการเร้าซ้ำบ่อยๆ และสิ่งเร้าที่แตกต่างจากสิ่งอื่นจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว
2. ลักษณะของผู้รับรู้ ซึ่งมีปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ สมรรถภาพของอวัยวะรับสัมผัส เช่น หู ตา จมูก ลิ้น ฯลฯ ต้องสมบูรณ์ ส่วนปัจจัยด้านจิตวิทยาโดยมีอิทธิพลจากความรู้หรือประสบการณ์เดิม ความจำ ความต้องการ อารมณ์ เจตคติ ค่านิยม ประเพณี ความสนใจและความคาดหวัง

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงข้อจำกัดในการรับรู้ไว้ดังนี้

1. มนุษย์เราจะเลือกการรับรู้ มีเพียงบางอย่างที่เรารับรู้
2. ประสบการณ์จะมีผลต่อการรับรู้
3. การรับรู้อาจผิดพลาดได้อันเกิดจากภาพลวงตา
4. การรับรู้อาจผิดพลาดได้อันเกิดจากความผิดปกติของร่างกายและสมอง
5. การรับรู้อาจไม่สมบูรณ์ถ้าสภาวะทางจิตใจและอารมณ์ไม่ปกติ
6. ข้อจำกัดอันเนื่องมาจากพันธุกรรม

Schermerhorn ,Hunt and Osbom (2000:88-89 อ้างอิงจาก ปานตา เพชรรัตน์, 2548: 16) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในการรับรู้ของแต่ละบุคคล ดังนี้

1. ตัวผู้รับรู้ ประสบการณ์ที่ผ่านมาของบุคคล ความต้องการหรือแรงจูงใจ บุคลิกภาพ ค่านิยมและทัศนคติล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อกระบวนการรับรู้ของบุคคล เช่น ผู้ที่มีทัศนคติทางลบ ต่อสภาพแรงงาน อาจมองว่าการที่สภาพแรงงานมาเยี่ยมเยียนตามวาระปกติเป็นการก่อให้เกิดความขัดแย้ง เป็นต้น
2. สิ่งแวดล้อม คือ สภาพทางกาย สังคมและบริบทขององค์กร สามารถมีอิทธิพลต่อกระบวนการรับรู้ได้
3. สิ่งที่รับรู้ คือ คุณลักษณะที่รับรู้บุคคล วัตถุ หรือเหตุการณ์ เช่น การตัดกัน ความเข้มการแยกกันของภาพและพื้น ขนาด การเคลื่อนไหว การทำซ้ำๆและความแปลกใหม่ในเรื่อง ความเข้มอาจกล่าวถึงในเชิงของความสว่าง สี ความลึก เสียง ฯลฯ เช่น รถสปอร์ตสีแดงเพลิงที่จอดอยู่ในกลุ่มรถเก๋งสีเทา

จากแนวคิดของนักการศึกษาสรุปได้ว่าการรับรู้ของบุคคลจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ที่ผ่านมา สิ่งแวดล้อมที่เป็นทั้งกายภาพ สังคมและสิ่งรับรู้อันได้แก่วัตถุ บุคคล ขนาดของสิ่งของ สถานที่ที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลได้ทั้งสิ้น

บริบทเกี่ยวกับอำเภอคลองหอยโข่ง

ในการศึกษาบทบาทการบริหารวิชาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูประถมศึกษาในอำเภอคลองหอยโข่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ครั้งนี้ให้สมบูรณ์ จึงได้นำเสนอข้อมูลของอำเภอคลองหอยโข่งดังต่อไปนี้

1. ประวัติอำเภอ

ความเป็นมา จากคำบอกเล่าที่สืบทอดกันมาว่า ในอดีตประมาณ 500 กว่าปี คลองหอยโข่ง เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งที่ห้อมล้อมไปด้วยป่าดงดิบ ชาวบ้านดำรงชีพอยู่ด้วยความยากลำบาก ต่อมากลองหอยโข่งเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอหาดใหญ่ ประชากรดั้งเดิมที่อาศัยสืบทอดกันมาแต่ สมัยโบราณ ซึ่งสันนิษฐานได้จากสถานที่สำคัญหลายแห่ง โดยเฉพาะ ศาสนสถานบ่งบอกถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่ก่อนสมัย กรุงรัตนโกสินทร์ หรืออาจมีการตั้งถิ่นฐานก่อนหน้านี้ สังเกตได้จากสภาพสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ที่บ่งเพาะให้ชาวคลองหอยโข่งเป็นคนที่มีความอดทนทางความคิด พัฒนาตลอดมา ดังนั้น ด้วยความทรูกันครหาแห่งไกลชุมชนเมือง ประกอบกับประชาชนมีความแตกแยกทางความคิดในการเมืองการปกครอง และด้วยเหตุผลความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ต่อมาได้ก่อตั้ง เป็นกิ่งอำเภอคลองหอยโข่ง ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2535 และได้ยกฐานะเป็น อำเภอ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนที่ 50 ก ลงวันที่ 26 กันยายน 2540

2. ที่ตั้งและอาณาเขต

ที่ตั้งอำเภอ อำเภอคลองหอยโข่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอหาดใหญ่ และอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดสงขลา ระยะทางห่างจากตัวจังหวัด 44 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอหาดใหญ่ 18 กิโลเมตร มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 274 ตารางกิโลเมตร (171,250 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 3.71 ของพื้นที่จังหวัด

3. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล

4. ลักษณะทางภูมิศาสตร์และลักษณะภูมิอากาศ

4.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นเทือกเขาและภูเขาสูง ทางทิศตะวันตกมีความสูงตั้งแต่ 300 เมตรขึ้นไปจากระดับน้ำทะเล มีความลาดชันของพื้นที่ร้อยละ 35 และบริเวณที่ลาดเป็นเชิงเขา และเนินเขา แม่น้ำ ลำคลอง อำเภอคลองหอยโข่งมีแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญ คือ คลองยาง คลองหลา คลองจำไทร คลองรำใหญ่ คลองรำน้อย คลองหีบ คลองรำ และคลองอู่ตะเภา

4.2 ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอคลองหอยโข่งเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้น จึงมีลักษณะภูมิอากาศแบ่งเป็น 2 ฤดู ดังนี้

4.2.1 ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ – เดือนเมษายน จะมีสภาพแล้งในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน

4.2.2 ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม – เดือนมกราคม จะมีฝนตกตลอดปีและฝนตกหนัก มีน้ำท่วมในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม ซึ่งน้ำท่วม ไม่ได้ทำให้สภาพการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เสียหายมากนัก

5. การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอคลองหอยโข่ง แบ่งการปกครองออกเป็นทั้งหมด 4 ตำบล 32 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ตำบลคลองหอยโข่ง มี 7 หมู่บ้าน
2. ตำบลคลองหลามี 7 หมู่บ้าน
3. ตำบลทุ่งลาน มี 9 หมู่บ้าน
4. ตำบลโคกม่วง มี 9 หมู่บ้าน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่มี องค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง และเทศบาลตำบล 2 แห่ง ได้แก่

1. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหอยโข่ง
2. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหลา
3. เทศบาลตำบลทุ่งลาน
4. เทศบาลตำบลโคกม่วง

6. สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรในอำเภอคลองหอยโข่งร้อยละ 95 ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม คือ ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ รองลงมาคือ อาชีพด้านพาณิชยกรรม ธุรกิจบริการ อุตสาหกรรม และอื่น ๆ และมีโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ บริษัทหาคาใหญ่แคนนิ่ง ผลิตผลไม้กระป๋อง การพาณิชย์ มีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวน 7 แห่ง มีธนาคาร จำนวน 1 แห่ง มีสหกรณ์ จำนวน 7 แห่ง

7. สภาพสังคม

การศึกษา

สถานศึกษาในพื้นที่ 13 แห่ง เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 1 โรง คือ โรงเรียนรัตนพลวิทยา และเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา จำนวน 12 โรงเรียนแบ่งตามขนาดโรงเรียน ดังนี้

7.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 300 คนขึ้นไป มี 1 โรงเรียน คือโรงเรียนบ้านหน้าวัดโพธิ์

7.2 โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 121-300 คน มี 6 โรงเรียน ดังนี้

7.2.1 โรงเรียนวัดเลียบ

7.2.2 โรงเรียนบ้านต้นสำน

7.2.3 โรงเรียนบ้านคลองหอยโข่ง

7.2.4 โรงเรียนวัดโคกเหรียญ

7.2.5 โรงเรียนวัดปรางแก้ว

7.2.6 โรงเรียนบ้านปลักคล้า

7.3 โรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ดังนี้

7.3.1 โรงเรียนวัดโคกม่วง

7.3.2 โรงเรียนวัดบางศาลา

7.3.3 โรงเรียนวัดบ้านโคกพะยอม

7.3.4 โรงเรียนวัดบ้านควนกบ

7.3.5 โรงเรียนบ้านเก้าร้าง

9. การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของอำเภอคลองหอยโข่ง

ในอำเภอคลองหอยโข่งมีการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ดังนี้

9.1 ฟาร์มตัวอย่างในโครงการพระราชดำริตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลคลองหอยโข่ง เป็นสถานที่ตัวอย่างในการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกผัก ผลไม้ เลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่ชาวคลองหอยโข่งและนำผลผลิตที่ได้จำหน่ายเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ในขณะเดียวกันยังเปิดโอกาสให้โรงเรียนนำนักเรียนเข้าไปเรียนรู้ได้เสมอ

9.2 สำนักงานวิชาการที่ 8 (สำนักงานพลังงานทดแทน) เป็นสำนักงานที่ให้ความรู้และให้คำปรึกษาในการใช้พลังงานอย่างประหยัดและแนวทางในการวิจัยหาพลังงานธรรมชาติมาใช้ เช่น พลังแสงอาทิตย์ เปิดให้สถานศึกษาและชุมชนเข้าไปเรียนรู้ได้ ในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะออกไปนำเสนอความรู้ให้กับชุมชน สถานศึกษาได้เสมอ

9.3 สถานีวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดสงขลาเป็นหน่วยงานที่มีการปฏิบัติการด้านการเลี้ยงสัตว์น้ำจืด มีการวิเคราะห์ วิจัยและพัฒนาการขยายพันธุ์พร้อมให้ความรู้แก่ชุมชน สถานศึกษาและยังเอื้อในการให้พันธุ์สัตว์น้ำแก่ชุมชน

9.4 คณะทรัพยากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สาขาคลองหอยโข่ง เป็นสถานที่ที่มีการทดลองการปลูกพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ มีความพร้อมในการให้ความรู้แก่สถานศึกษาและชุมชน

9.5 กองพลพัฒนาที่ 4 ค่ายรัตนพล แม้จะเป็นสถานที่ราชการของทหารบก แต่เป็นกองพลพัฒนาที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการด้วยการให้ข้าราชการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการกำหนดให้ข้าราชการปลูกผักสวนครัวไว้กินเองและจำหน่าย นอกจากนี้มีการทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง เป็นตัวอย่างที่ดีที่สถานศึกษาและชุมชนสามารถศึกษาหาความรู้นอกสถานที่ได้

9.6 กองพลบินที่ 4 กองบิน 56 เป็นสถานที่ของทหารอากาศ แต่มีการส่งเสริมให้ข้าราชการมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง มีทั้งการปลูกผักสวนครัวไว้กินเองและจำหน่าย มีการส่งเสริมให้ครอบครัวข้าราชการผลิตสินค้ามาจำหน่าย เช่น การขายอาหาร ขายผัก ขายไม้ดอกไม้ประดับ เสื้อผ้า โดยการส่งเสริมให้มีตลาดนัดด้านหน้ากองบิน และมีสถานศึกษาในอำเภอคลองหอยโข่ง จำนวน 13 โรงเรียน มีการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการบริหารจัดการให้มีหลักสูตร สาระท้องถิ่น ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนมีคุณธรรม มีวิถีชีวิตแบบพอเพียงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

10. ศูนย์บริการการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย 1 แห่ง

11. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 แห่ง

12. การศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 98 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 2 มีสถาบันหรือองค์กรทางศาสนา ดังนี้

12.1 วัด , สำนักสงฆ์ 13 แห่ง

12.2 มัสยิด 1 แห่ง

12.3 ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน 1 แห่ง

13. การสาธารณสุข

13.1 โรงพยาบาลขนาด 10 เตียง จำนวน 1 แห่ง

13.2 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 1 แห่ง

13.3 สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง

14. สถานที่สำคัญ

14.1 สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญจำนวน 3 แห่ง ดังนี้

1. น้ำตกผาดำ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 ตำบลคลองหอยโข่ง

2. อ่างเก็บน้ำคลองหลา ตั้งอยู่ หมู่ที่ 5 ตำบลคลองหลา

3. อ่างเก็บน้ำคลองจำไทร ตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 ตำบลคลองหอยโข่ง

- 14.2 ฟาร์มตัวอย่างในโครงการพระราชดำริตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลคลองหอยโข่ง
- 14.3 สำนักงานวิชาการที่ 8 (สำนักงานพลังงานทดแทน)
- 14.4 สถานีวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดสงขลา
- 14.5 คณะทรัพยากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สาขาคลองหอยโข่ง
- 14.6 กองพลพัฒนาที่ 4 ค่ายรัตนพล
- 14.7 กองพลบินที่ 4 กองบิน 56

(ที่มา <http://www.khlonghoykhong-sk.go.th>)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริหารงานวิชาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ศึกษานำมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

สมศักดิ์ ลาดี (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินงาน โครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งกีดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงาน โครงการเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลางที่จัดการศึกษา 3 ระดับ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีพื้นที่ระหว่าง 20-30 ไร่ มีพื้นที่และแหล่งน้ำทำการเกษตร 2) ผลการดำเนินงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ ส่วนการวางแผนวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 3) ปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือ ด้านการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการและด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ยกเว้นด้านการวางแผนงานวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหาในระดับ “น้อย” 4) โรงเรียนต้องการให้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงการได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ และผู้ปกครองเห็นความสำคัญและสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

ประภาพร สุปัญญา (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัวโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การนำหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านบ้านเรือนน่าอยู่ ด้านการลด ละ เลิกอบายมุข ด้านการออม และด้านเกษตรยั่งยืน หรือเกษตรประณีต ส่วนด้านที่เหลือมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนนอกจากนี้ การศึกษาความคิดเห็นต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัวพบว่า เกษนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหลังจากที่ได้รับการอบรมมา ได้มีการนำมาปฏิบัติ พร้อมกับชักจูงคนในครอบครัวที่ไม่ได้รับการอบรมมาปฏิบัติร่วมกัน และชี้ให้เห็นถึงผลดีว่า เมื่อปฏิบัติแล้วจะเป็นอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้ว พบว่า สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่เดือดร้อน ไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ตามฐานะ และอัตภาพ ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางความวุ่นวายของสังคมที่เกิดจากการแข่งขัน ที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และถ้ายึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงก็จะทำให้ชีวิตพบกับความสุขได้ แต่มีเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเกษนนำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอายุมากมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และเข้าอบรมในฐานะที่เป็นเกษตรกร จึงทำให้ยังไม่เข้าใจเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน ประกอบกับไม่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นที่มาของหนี้สินที่ยังมีอยู่ 2) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการยกย่อง เชิดชูคนดี มีคุณธรรม ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านแผนชุมชน ด้านชุมชนเรียนรู้ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้การศึกษาความคิดเห็นต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชนพบว่า เกษนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหลังจากที่ได้รับการอบรมมา ได้มีการนำมาปฏิบัติโดยการเน้น การพึ่งพาตนเอง ซึ่งเกษนนำหมู่บ้านใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ อยู่บนพื้นฐานการผลิตอย่างพอเพียง ในขณะเดียวกัน มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการจัดอบรมโครงการต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนี้ยังรู้จักนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาพัฒนา เพื่อประกอบเป็นอาชีพภายในหมู่บ้านยังมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และมีการจดทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินกิจการ และผลผลิตมาจากกระบวนการของคนในชุมชน และที่สำคัญเกษ

นำหมู่บ้านยังให้เกียรติ ยกย่อง ให้ความสำคัญกับบุคคลที่ประสบความสำเร็จ บุคคลที่มีความรู้ มีคุณธรรม เพื่อยึดเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

สมมติ สมพงษ์ภักดี (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี 2) ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี จำแนกตามขนาดโรงเรียน 3) ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของครูผู้สอน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี จำแนกตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหาร โรงเรียนมีการรับรู้อยู่ในระดับมากกว่าครูผู้สอน 3) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ที่มีขนาดต่างกัน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหาร โรงเรียนขนาดใหญ่มีการรับรู้อยู่ในระดับมากกว่าผู้บริหาร โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก 5) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของครูผู้สอน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 6) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ที่มีขนาดต่างกัน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอน โรงเรียนขนาดใหญ่มีการรับรู้มากกว่าครูผู้สอน โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก

เสาวลักษณ์ มาพร (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพร้อมและเปรียบเทียบความพร้อมในการนำหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาโดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน พบว่า มีความพร้อมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยรายด้าน พบว่า มีความพร้อมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ย 6 ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายใน ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา ด้านการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และด้านการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา ตามขนาดของโรงเรียน ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรสิทธิ์ พรรณวงศ์ (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า

1. การบริหารจัดการสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม โดยรวมรายด้านทั้ง 4 กลุ่มงานคือ กลุ่มบริหารงานวิชาการ กลุ่มบริหารงานงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคคลและกลุ่มบริหารงานบริหารงานทั่วไป มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
2. ผลการวิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม ในภารกิจ 4 งาน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคลและงานบริหารทั่วไป พบว่า ผู้บริหารใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและนำกระบวนการ PDCA ของ Demming และหลัก 4 ร (ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาและร่วมตรวจสอบ) 3T (Teaming Thinking Training) โดยมีการวางแผนงานการปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ/แก้ไขภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) กล่าวคือ ด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน ดำเนินการโดยบูรณาการความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกช่วงชั้น โดยเน้นการปฏิบัติในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และงานพื้นฐานอาชีพ ส่งเสริมให้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและจัดหาแหล่งการเรียนรู้และสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณอย่างประหยัดและคุ้มค่า พอประมาณและโปร่งใส โดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมวางแผนและจัดสรร มีการนิเทศและรายงานการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ผู้บริหารมีการพัฒนาทีมงาน พัฒนาบุคลากรโดยสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองด้านคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นให้นำไปประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวันและมีการมอบหมายงานโดยบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรวมทั้งสถานศึกษา
ยังเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชน โดยให้ชุมชนและคณะกรรมการ
สถานศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษารวมทั้งประชาสัมพันธ์

3. ผลการวิเคราะห์อุปสรรคในการดำเนินงานการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม สถานศึกษาขาดงบประมาณในการ
สนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เช่น โครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อหารายได้ใน
การจัดหาอุปกรณ์พร้อมทั้งบุคลากรขาดความตระหนักในการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้
ซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและนักเรียนเองก็ขาดความตระหนักในการนำเศรษฐกิจ
ไปใช้ในชีวิตประจำวันและมีแนวทางในการแก้ปัญหาโดย จัดประชุมบุคลากรในทุกฝ่ายให้มี
ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างทั่วถึงและนำครู/นักเรียนไปศึกษาดูงานจากแหล่งการเรียนรู้
จากสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จและควรมีการระดมทรัพยากรจากชุมชนเพื่อขอรับเงินสนับสนุน
จากหน่วยงานอื่น

รัชดา ทองสุข (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการรับรู้การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา
เขต 1 และเขต 2 พบว่า 1.การรับรู้การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 โดย
รวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและเมื่อ
เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือความมีเหตุผลและด้านความพอประมาณมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ
ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 2 ผลการเปรียบเทียบการรับรู้การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา
เขต 1 และเขต 2 ของผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไปกับสถานศึกษาแกนนำโดยรวมและรายด้านทุกด้าน
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านแล้วนำมาวิเคราะห์
สังเคราะห์ สามารถสรุปได้ว่า การรับรู้การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานหรือบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาว่ามีระดับของ
พฤติกรรมที่บ่งบอกถึง ภาระหน้าที่หรือ กระบวนการที่ผู้บริหารนำไปบริหารจัดการในสถานศึกษา
ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้านคือการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การ
บริหารบุคคล และการบริหารงานบริหารทั่วไปสำเร็จลุล่วงตามจุดประสงค์ ซึ่งในการนำปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีวิถีชีวิตตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้บริหารต้องใช้ภารกิจหลักคือการบริหารงานวิชาการที่สามารถ

บริหารจัดการให้เกิดประสิทธิผลได้ดี ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาบทบาทการบริหารงานวิชาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของครูประถมศึกษานในอำเภอคลองหอยโข่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยเน้นศึกษาจากกิจกรรมการบริหารงาน จำนวน 3 ด้านตามจุดเน้นของการพัฒนาผู้เรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) คือ ด้านการออกแบบหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2554 :คำนำ)ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำนโยบายสู่การปฏิบัติโดยการมีบทบาทการบริหารผู้วิจัยจึงได้นำจุดเน้นมาเป็นแนวในการบริหารงานวิชาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยศึกษาการบริหาร 3 ด้าน คือ การบริหารหลักสูตร การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักที่สามารถนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติของบุคลากร ผู้เรียนในสถานศึกษาได้ดีที่สุด ส่วนกิจกรรมด้านอื่นเป็นเพียงกิจกรรมเสริมที่จะส่งผลต่อการจัดการกิจกรรมหลักทั้ง 3 ด้านให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้นำมาบูรณาการแทรกไว้ในทุกด้านเพื่อให้การปฏิบัติภารกิจการบริหารงานวิชาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ครอบคลุมโดยมีครูเป็นผู้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู